

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

**مبانی فقهی - اقتصادی نهادهای مالی
بازار سرمایه اسلامی**

حسن آقا نظری

پژوهشگاه حوزه و دانشگاه

بهار ۱۳۹۲

نظری، حسن آقا، ۱۳۲۸-
مبانی فقهی - اقتصادی نهادهای مالی بازار سرمایه اسلامی / حسن آقا نظری. - قم: پژوهشگاه حوزه و
دانشگاه، ۱۳۹۲.

یازده، ۱۵۶ص: نمودار، جدول. - (پژوهشگاه حوزه و دانشگاه؛ ۲۳۲: اقتصاد؛ ۲۱)
بها: ۴۲۰۰۰ ریال

ISBN: 978-600-298-011-3

فهرست نویسی براساس اطلاعات فیبا.
کتابنامه: ص. [۱۵۲]-۱۵۴: همچنین به صورت زیرنویس.
نمایه.

۱. سازمان های مالی. ۲. بازار سرمایه. ۳. امور مالی - جنبه های مذهبی - اسلام. ۴. اسلام و اقتصاد. الف.
پژوهشگاه حوزه و دانشگاه. ب. عنوان.

۳۳۲ / ۱

HG ۱۷۳ / م ۶ ن ۱۳۹۲

۳۰۱۸۸۴۶

شماره کتابشناسی ملی

www.ketab.ir

مبانی فقهی - اقتصادی نهادهای مالی بازار سرمایه اسلامی

مؤلف: حسن آقا نظری

ویراستار: سعیدرضا علی عسکری

صفحه آرای: کاما

چاپ اول: بهار ۱۳۹۲

تعداد: ۱۰۰۰ نسخه

لیتوگرافی: سعیدی

چاپ: قم - سبحان

قیمت: ۴۲۰۰ تومان

کلیه حقوق برای پژوهشگاه حوزه و دانشگاه محفوظ و نقل مطالب با ذکر مأخذ بلامانع است.

قم: ابتدای شهرک پردیسان، بلوار دانشگاه، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، تلفن: ۲۱۱۱۱ - ۲۵۱ (انتشارات: ۲۱۱۱۳۰۰) نمابر: ۰۲۸۰۳۰۹۰

ص.ب. ۳۱۵۱ - ۲۷۱۸۵ ● تهران: خ انقلاب، بین وصال و قدس، نیش کوی آسکو، تلفن: ۰۲۱ - ۶۶۴۰۲۶۰۰ و ۰۲۱ - ۶۶۹۷۸۹۲۰

Website: www.rihu.ac.ir Email: info@rihu.ac.ir

سخن پژوهشگاه

پژوهش در علوم انسانی [به منظور شناخت، برنامه‌ریزی و ضبط و مهار پدیده‌های انسانی] در راستای سعادت واقع بشر ضرورتی انکارناپذیر و استفاده از عقل و آموزه‌های وحیانی در کنار داده‌های تجربی و از نظر گرفتن واقعیت‌های عینی و فرهنگ و ارزش‌های اصیل جوامع، شرط اساسی پویایی، واقع‌نمایی، کارایی این گونه پژوهش‌ها در هر جامعه است.

پژوهش کارآمد در جامعه ایران اسلامی در گرو شناخت واقعیت‌های جامعه از یک‌سو و اسلام به عنوان متقن‌ترین آموزه‌های وحیانی و اساس‌ترین مؤلفه فرهنگ ایرانی از سوی دیگر است؛ از این رو، آگاهی دقیق و عمیق از معارف اسلامی بهره‌گیری از آن در پژوهش، بازنگری و بومی‌سازی مبانی و مسائل علوم انسانی از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است.

توجه به این حقیقت راهبردی از سوی امام خمینی (ره) چنان‌گذار جمهوری اسلامی، زمینه شکل‌گیری دفتر همکاری حوزه و دانشگاه را در سال ۱۳۶۱ فراهم ساخت و با راهنمایی و عنایت ایشان و همت اساتید حوزه و دانشگاه، این نهاد علمی شکل گرفت. تجربه موفق این نهاد، زمینه را برای گسترش فعالیت‌های آن فراهم آورد و با تصویب شورای گسترش آموزش عالی در سال ۱۳۷۷ «پژوهشکده حوزه و دانشگاه» تأسیس شد و در سال ۱۳۸۲ به «مؤسسه پژوهشی حوزه و دانشگاه» و در سال ۱۳۸۳ به «پژوهشگاه حوزه و دانشگاه» ارتقا یافت.

پژوهشگاه تاکنون در ایفای رسالت سنگین خود خدمات فراوانی به جوامع علمی ارائه نموده است که از آن جمله می‌توان به تهیه، تألیف، ترجمه و انتشار ده‌ها کتاب و نشریه علمی اشاره کرد.

کتاب حاضر به عنوان منبع اصلی دروس اقتصاد اسلامی و مالی اسلامی در سطوح تحصیلات تکمیلی مورد استفاده قرار می‌گیرد.

از استادان و صاحب‌نظران ارجمند تقاضا می‌شود با همکاری، راهنمایی و پیشنهادهای اصلاحی خود، این پژوهشگاه را در جهت اصلاح کتاب حاضر و تدوین دیگر آثار مورد نیاز جامعه دانشگاهی یاری دهند.

در پایان پژوهشگاه لازم می‌داند از پدیدآورنده محترم اثر جناب حجت‌الاسلام والمسلمین حسن آقا نظری و همچنین ارزیاب محترم حجت‌الاسلام والمسلمین جناب آقای دکتر سیدعباس موسویان تشکر نماید.

www.ketab.ir

فهرست مطالب

۱	پیشگفتار
	بخش اول: مباحث مقدماتی نهادهای مالی و نقش آنها / ۵
۷	فصل اول: ساختار نظام مالی (پایه بانکی و پایه بازار)
۸	۱. موضوع تحقیق
۸	۲. مسئله اساسی تحقیق
۹	۳. فرضیه‌ها
۹	۴. روش تحقیق
۹	۵. ساختار مالی متعارف (پایه بانکی و پایه بازار)
۹	۱-۵. ساختار نظام مالی پایه بانکی
۱۰	چالش ساختار نظام مالی پایه بانکی
۱۰	۲-۵. ساختار نظام مالی پایه بازار
۱۱	چالش‌های ساختار نظام مالی پایه بازار
۱۱	۱. چیرگی نقش بازارهای مالی
۱۲	۲. انتقال ریسک
۱۳	○ خلاصه فصل
۱۳	○ پرسش‌های فصل
۱۴	○ منابعی برای مطالعه بیشتر
۱۴	○ منابع و مأخذ
۱۵	فصل دوم: نقش نهادهای مالی در توسعه بازار سرمایه
۱۶	۱. نظام مالی و بخش‌های آن
۱۷	الف) ابزارهای مالی

۱۷	سهام
۱۷	بدهی
۱۷	مشئقات
۱۸	انواع اوراق بهادار اسلامی (صکوک)
۱۸	(ب) بازارهای مالی
۱۹	بازار اولی و ثانوی
۱۹	بازار مستقیم و واسطه‌ای
۲۰	مزایا و معایب تأمین مالی مستقیم
۲۱	بازار پول و سرمایه
۲۲	(ج) نهادهای مالی
۲۳	یکم. انواع نهادهای مالی
۲۳	بانک‌های تجاری
۲۳	دوم. نهادهای مالی غیر بانکی و انواع آن
۲۳	بانک‌های سرمایه‌گذاری
۲۴	مؤسسات بیمه عمر
۲۵	بیمه‌های عمومی
۲۶	شرکت‌های تأمین مالی
۲۷	شرکت‌های سرمایه‌گذاری
۲۸	تعاونی‌های اعتبار
۲۹	صندوق‌های بازنشستگی
۳۰	۲. صندوق‌های سرمایه‌گذاری و انواع آن
۳۰	۱-۲. تعریف
۳۱	۲-۲. طبقه‌بندی صندوق‌های سرمایه‌گذاری براساس ساختار سرمایه
۳۱	- صندوق با سرمایه ثابت (سرمایه بسته)
۳۲	- صندوق با سرمایه متغیر (سرمایه باز)
۳۲	۳-۲. طبقه‌بندی صندوق براساس افق سرمایه‌گذاری
۳۲	۱-۳-۲. صندوق‌های سرمایه‌گذاری کوتاه‌مدت
۳۲	۲-۳-۲. صندوق‌های سرمایه‌گذاری بلندمدت
۳۲	۱-۲-۳-۲. صندوق‌های اوراق بهادار با درآمد ثابت یا صندوق‌های اوراق قرضه
۳۳	۲-۲-۳-۲. صندوق‌های سهام
۳۴	۳-۲-۳-۲. صندوق‌های ترکیبی (مختلط)
۳۴	۳. اهداف صندوق‌های سرمایه‌گذاری
۳۵	۴. نهادهای مالی در ایران
۳۵	۱-۴. شرکت‌های سرمایه‌گذاری

۳۵	۲-۴. طبقه‌بندی شرکت‌های سرمایه‌گذاری در ایران برحسب تنوع فعالیت
۳۶	۳-۴. مشاوره سرمایه‌گذاری
۳۷	۴-۴. شرکت‌های تأمین سرمایه
۳۷	۵-۴. صندوق‌های مشترک سرمایه‌گذاری
۳۸	۶-۴. صندوق‌های زمین و ساختمان
۳۹	۵. نقش نهادهای مالی در بازار سرمایه
۴۰	۱-۵. کاهش هزینه‌های تحقیق و پردازش اطلاعات
۴۰	۲-۵. کاهش ریسک از طریق متنوع‌سازی
۴۰	۳-۵. وساطت در انطباق سررسیدها
۴۱	۴-۵. کاهش هزینه‌های عقد قرارداد
۴۱	۵-۵. نظارت بر نهادهای تابعه
۴۱	۶-۵. ایجاد مکانیسم پرداخت
۴۲	○ خلاصه فصل
۴۲	○ پرسش‌های فصل
۴۴	○ منابعی برای مطالعه بیشتر
۴۵	○ منابع و مأخذ
۴۶	فصل سوم: نقش نظام مالی متعارف در شکل‌گیری بحران مالی غرب
۴۷	۱. گرایش درونی نظام سرمایه‌داری به انباشت بدهی
۴۸	۲. نامحدود فرض کردن سرمایه مالی
۴۹	○ خلاصه فصل
۴۹	○ پرسش‌های فصل
۵۰	○ منابعی برای مطالعه بیشتر
۵۰	○ منابع و مأخذ

بخش دوم: زیرساخت‌های فقهی - حقوقی نهادهای بازار سرمایه / ۵۱

۵۳	فصل اول: مالکیت حقوقی نهادهای مالی
۵۴	۱. پیدایش مفهوم شخصیت حقوقی
۵۴	۲. پیشینه موضوع
۵۴	۳. تمایز مفهوم شخص حقیقی و شخصیت حقوقی
۵۵	۴. آثار شخصیت حقوقی
۵۶	۵. گرایش فقهی در مورد شخصیت حقوقی
۵۶	الف) نفی شخصیت حقوقی

۵۷ (ب) پذیرش شخصیت حقوقی
۵۷ ۶. تطبیقات ملکیت عناوین حقوقی در منابع فقهی (ملکیت جهت)
۵۸ الف) ملکیت امام (ع) (حاکم اسلامی)
۵۸ ب) ملکیت عموم مسلمانان (امت اسلامی)
۵۹ ج) ملکیت عناوین موقوفه
۵۹ ۱. سیره عقلایی
۶۰ ۲. سیره متشرعه
۶۱ ۷. امکان ثبوتی اعتبار «شخصیت حقوقی»
۶۲ ۱. حقوق مورد اعتبار عقلا
۶۲ ۲. اهلیت عناوین حقوقی برای ملکیت و ذمه
۶۳ ۸. اثبات شخصیت حقوقی
۶۵ اشکال اول
۶۵ ** جواب اشکال
۶۶ اشکال دوم
۶۷ جواب اشکال
۶۹ ○ خلاصه فصل
۷۱ ○ پرسش‌های فصل
۷۱ ○ منابعی برای مطالعه بیشتر
۷۲ ○ منابع و مآخذ
۷۳ فصل دوم: تحلیل الزامات فقهی نهادهای مالی بازار سرمایه
۷۴ ۱. قاعده نفی غرر
۷۵ ۱. بیع الملقیح
۷۵ ۲. بیع الملامسه
۷۶ ۳. بیع الحصاة (خرید و فروش به وسیله سنگ‌ریزه‌ها)
۷۶ ۴. بیع المنابذه
۷۷ ۵. بیع جزافی (میهم بودن کالای مورد معامله و قیمت آن)
۷۸ ۲. خیار غین
۸۰ تعریف اختیار خرید
۸۰ تعریف اختیار فروش
۸۱ ۳. بهره (ربا) و تحلیل ماهیت حقوقی آن
۸۳ ۴. منع از راه‌های فرار از بهره (ربا)
۸۳ ۱. ربای معاملی

۸۵	۲. بیع العینه
۸۶	۳. مشروط بودن خرید و فروش طلا و نقره
۸۶	۴. فروش پول به بیشتر از آن
۸۷	۵. پیش فروش پول
۸۷	○ خلاصه فصل
۸۹	○ پرسش‌های فصل
۸۹	○ منابعی برای مطالعه بیشتر
۹۰	○ منابع و مآخذ

بخش سوم: تحلیل اقتصادی ارتباط دو بخش حقیقی و اعتباری براساس نفی غرر، بهره و... / ۹۱

۹۳	فصل اول: کاهش ریسک در نهادهای مالی
۹۴	۱. کاربرد قاعده نفی غرر و خيار غبن در جهت حفظ تعادل ارزشی مبادله
۹۵	۲. ماهیت ریسک
۹۶	۳. پوشش ریسک نهادهای مالی
۹۷	○ خلاصه فصل
۹۸	○ پرسش‌های فصل
۹۸	○ منابعی برای مطالعه بیشتر
۹۹	○ منابع و مآخذ

فصل دوم: ارتباط دو بخش حقیقی و اعتباری در اقتصاد متعارف

۱۰۱	۱. سیر تحول اندیشه ارتباط بین بخش حقیقی - اعتباری (پولی) در نهادهای مالی متعارف
۱۰۳	۲. گسترش بخش اعتباری اقتصاد نسبت به بخش واقعی آن در نهادهای مالی متعارف
۱۰۵	۳. خلق اعتبار براساس اعتبار در نهادهای مالی متعارف (شکل‌گیری حلقه‌های به هم پیوسته اعتبار)
۱۰۸	○ خلاصه فصل
۱۰۹	○ پرسش‌های فصل
۱۱۰	○ منابع و مآخذ

فصل سوم: شناخت نظام مالی ایران و آسیب‌شناسی آن با رویکرد نهادهای مالی

۱۱۲	۱. رویکرد نظام مالی ایران بر پایه بانکی
۱۱۳	۲. علل رویکرد ایران به نظام مالی پایه بانکی
۱۱۳	۲-۱. ساختار مالکیت
۱۱۴	۲-۲. ساختار بازار سرمایه
۱۱۴	الف) محدودیت جغرافیایی

۱۱۴	بی‌ثباتی سیاست‌های اقتصادی
۱۱۵	۳-۲. بازدهی و امنیت نسبی
۱۱۵	۴-۲. ناسازگاری ساختاری نهاد مالی بانک‌محور ایران در اجرای عقود شرعی
۱۱۷	۳. تعیین دستوری نرخ سود سرمایه (سرکوب مالی)
۱۱۹	تعیین دستوری نرخ سود بانکی و پیامدهای آن
۱۲۲	وظایف دولت در ایجاد زیرساخت‌های آزادسازی نرخ سود
۱۲۲	۱. وضع قوانین مناسب
۱۲۲	۲. کاهش نرخ تورم
۱۲۳	۳. شفافیت مالی
۱۲۴	○ خلاصه فصل
۱۲۶	○ پرسش‌های فصل
۱۲۶	○ منابعی برای مطالعه بیشتر
۱۲۷	○ منابع و مأخذ
۱۲۸	فصل چهارم: نظام مالی جایگزین با رویکرد نهادهای مالی
۱۲۹	۱. مبنای نظام مالی جایگزین (مبنای نظام مالی مناسب از جهت توسعه نهادهای مالی)
۱۲۹	۱. تأمین منابع مالی کوتاه‌مدت، میان‌مدت و بلندمدت
۱۳۰	۲. حذف بهره با اجرای عقود شرعی
۱۳۲	۲. ساختار نظام مالی جایگزین از جهت توسعه نهادهای مالی
۱۳۴	۱. بازار کالا و خدمات
۱۳۵	۱. فروش اقساطی
۱۳۵	۲. اجاره به شرط تملیک
۱۳۵	۳. سلف
۱۳۵	۴. استصناع
۱۳۶	۵. مزارعه و مساقات
۱۳۶	۶. مشارکت مدنی
۱۳۶	۷. مشارکت حقوقی
۱۳۷	۲. بازار دارایی‌های مالی
۱۳۸	۳. راهبردهای نظام مالی جایگزین با رویکرد توسعه نهادهای مالی
۱۳۸	۱. ضرورت توسعه نظام مالی
۱۴۰	۲. سازمان‌دهی و مدیریت بازار سرمایه کوتاه‌مدت (بازار پول)
۱۴۱	۳. طبقه‌بندی شرکت‌ها و صندوق‌های سرمایه‌گذاری برحسب کوتاه‌مدت و بلندمدت و حوزه فعالیت
۱۴۲	۳-۱. کارکردهای صندوق‌های تخصصی سرمایه‌گذاری

۱۴۳	۲-۳. صندوق‌های تخصصی سرمایه‌گذاری در بخش خدمات تجاری
۱۴۴	۳-۳. شرکت‌های تخصصی سرمایه‌گذاری در بخش صنعت (شرکت‌های لیزینگ)
۱۴۵	۱. لیزینگ عملیاتی
۱۴۵	۲. لیزینگ سرمایه‌ای
۱۴۵	الف) لیزینگ یا اجاره اعتباری کمک فروش
۱۴۵	ب) لیزینگ اهرمی یا اجاره سه‌جانبه
۱۴۶	ج) لیزینگ خرید و اجاره مجدد
۱۴۶	۴-۳. شرکت‌های تأمین سرمایه (بانک‌های سرمایه‌گذاری)
۱۴۷	۴. مثبت بودن نرخ سود سرمایه
۱۴۸	○ خلاصه فصل
۱۴۹	○ پرسش‌های فصل
۱۵۰	○ منابعی برای مطالعه بیشتر
۱۵۰	○ منابع و مآخذ
۱۵۲	منابع و مآخذ
۱۵۵	نمایه‌ها

پیشگفتار

وجود بخش مالی پویا و کارا، از جمله مهم‌ترین بسترهای مورد نیاز برای توسعه و رشد اقتصادی هر کشور است. بخش مالی، شامل مجموعه‌ای از عوامل: ابزارها، نهادهای مالی و بازارها و قوانین و مقرراتی است که سهیل در امر پرداخت‌ها، هماهنگی لازم بین دو بخش واقعی و اعتباری اقتصاد جامعه و هدایت جریان رزومه (پول و اعتبار) و انتقال آنها از عرضه‌کنندگان به متقاضیان را به‌طور کارآمد به عهده داشته و به‌این‌گونه نقش بنیادی در تجهیز بازار سرمایه ملی دارد.

بازارهای مالی، در قالب بازار پول و بازار سرمایه یقیناً نقش می‌کنند. نقش اساسی بازارهای مالی تجهیز پس‌اندازها و تخصیص آنها در راستای رشد سرمایه‌گذاری است. بازارهای مالی متعارف، متشکل از مؤسسات اعتباری، شرکت‌های بیمه، صندوق‌های سرمایه‌گذاری و نظام بانکداری هستند.

شروع فعالیت این نهادها از کشورهای غربی بوده است و براساس مبانی ارزشی و حقوقی آنان شکل گرفته است. استفاده از این نهادها در غالب کشورها، از جمله کشورهای اسلامی، به‌سرعت گسترش یافته‌اند؛ در حالی که با مبانی فرهنگی، ارزشی و حقوقی اسلام سازگاری ندارند. از سوی دیگر، مشکل در ناسازگاری‌های درونی نظام مالی متعارف است. این نظام مالی، که در چارچوب سرمایه‌داری غرب نضج گرفته، در شکل‌گیری بحران بازارهای مالی و سقوط شاخص‌های بورس سهام در مراکز مهم اقتصادی جهان تأثیر چشمگیر داشته است. توجه به اقتصاد اسلامی از زاویه بحث‌های مالی نیز یکی از فرض‌های محققان اقتصادی برای حل بحران‌های مالی غرب است.

نکته دیگری که اهمیت این بحث را روشن می‌کند آن است که نظام اقتصادی اسلام نیز از داشتن بخش مالی بی‌نیاز نیست. بنابراین، لازم است مبانی فقهی و اقتصادی که در شکل‌گیری بخش مالی اسلامی و بازار سرمایه اسلامی دخیل هستند، بحث و بیان شوند تا طراحان ابزارها و

نهادهای مالی بازار مالی بتوانند با توجه به این مبانی رسالت خود را در معرفی بخش مالی اسلامی ایفا نمایند.

نویسنده با درک این ضرورت و با هدف تبیین مبانی فقهی - اقتصادی نهادهای مالی بازار سرمایه اسلامی، تحقیق حاضر را در قالب سه بخش مرتبط با یکدیگر طراحی نموده است:

بخش نخست: مباحث مقدماتی نهادهای مالی و نقش آنها؛

بخش دوم: زیرساخت‌های فقهی - حقوقی نهادهای بازار سرمایه؛

بخش سوم: تحلیل اقتصادی ارتباط دو بخش حقیقی و اعتباری براساس قاعده نفی غرر، بهره و حذف آن.

بخش اول مشتمل بر سه فصل است؛ فصل اول این بخش بررسی ساختار نظام مالی متعارف، و از پایه بانکی و پایه بازار شکل شده است. فصل دوم به نقش نظام مالی متعارف در شکل‌گیری بحران مالی غرب اختصاص داده شده و در آن به دو عامل گرایش درونی نظام سرمایه‌داری به انباشت بدهی و نامحدود فرض کردن سرمایه مالی در این رابطه اشاره شده است. در فصل سوم به نقش نهادهای مالی در توسعه بازار سرمایه پرداخته شده است؛ ابتدا به ابزارهای مالی، بازارهای مالی و نهادهای مالی از بخش‌های نظام مالی اشاره شد و در ادامه، نهادهای مالی در ایران و تبیین نقش شش‌گانه نهادهای مالی، پایان بخش این فصل است.

... «مالکیت حقوقی نهادهای مالی» و «تحلیل الزامات فقهی نهادهای بازار سرمایه» عناوین فصل اول و دوم از بخش دوم را تشکیل می‌دهند. در فصل اول، با مباحثی همچون پیدایش مفهوم شخصیت حقوقی، آثار شخصیت حقوقی، گرایش فقهی شخصیت حقوقی و اثبات شخصیت حقوقی و اشکالات پیرامون آن آشنا می‌شویم. در فصل دوم این بخش نیز دانشجوی با مباحثی چون قاعده نفی غرر و موارد تطبیقی آن، خیار غبن، قرارداد اختیار معامله و تحلیل ماهیت حقوقی بهره آشنا می‌شود.

بخش سوم کتاب که اساس آن بر تحلیل اقتصادی ارتباط دو بخش حقیقی و اعتباری است، در چهار فصل تنظیم شده است. کاهش ریسک و بحث از ماهیت و پوشش ریسک، همچنین بحث کاربرد قاعده نفی غرر و خیار غبن در جهت حفظ تعادل ارزشی مبادله، مطالب فصل اول این بخش را تشکیل می‌دهند. فصل دوم که با عنوان ارتباط دو بخش حقیقی و اعتباری در اقتصاد متعارف شروع شده است به مباحثی نظیر گسترش بخش اعتباری اقتصاد و خلق اعتبار براساس اعتبار پرداخته است. فصل سوم به شناخت و آسیب‌شناسی نظام مالی ایران اختصاص داده شده است. در

در ارتباط با بانکداری در ایران، اشاره شده است. در فصل پایانی کتاب، نظام مالی جایگزین و مبانی آن، ساختار و راهبردهای چنین نظامی مطابق با اقتصاد اسلامی، به خواننده گرامی معرفی می‌شود. کتاب حاضر در تداوم بحث‌های اقتصاد اسلامی است که دانشجوی در طول دوره کارشناسی با آن آشنا شده است، در عین حال سعی شده مطالب به گونه‌ای ارائه شوند که مباحث و تحلیل‌های موجود، با خواندن کتاب حاضر برای دانشجو کافی و قابل فهم باشد. در ضمن، در تدوین این کتاب تسلسل و پیوستگی مباحث رعایت شده است؛ لذا بهتر است در آموزش نیز همین ترتیب رعایت شود.

راهنمای مطالعه

کتاب مبانی فقهی - اقتصادی نهادهای مالی بازار سرمایه اسلامی، مربوط به رشته اقتصاد است. در بخش اول، مباحث مقدماتی نهادهای مالی و به منظور آشنایی دانشجوی مطرح شده است. در بخش دوم، زیرساخت‌های فقهی - حقوقی نهادهای بازار سرمایه طی دو فصل ارائه شده است. بخش سوم با چهار فصل تحلیل اقتصاد، از آنجا که دو بخش حقیقی و اعتباری براساس قاعده نفی غرر و حذف آن ارائه شده است. کتاب حاضر را می‌توان به عنوان فراگیری دانشجویان اقتصاد و زمینه‌سازی تحقیق و پژوهش در این موضوع از اقتصاد اسلامی دانست. این نوشتار در دو یا سه واحد درسی ارائه می‌شود. دانشجویان قبل از مطالعه کتاب لازم است چند نکته مهم را مدنظر داشته باشند:

فرایند یادگیری جریانی است که با حضور در کلاس و ارائه استاد شروع نمی‌شود؛ بلکه خود دانشجو با مراجعه به دیگر منابع آموزشی (کتاب، CD، نوار و...) حرکت فراگیری را شروع می‌کند. با توجه به محدودیت ساعات حضور در کلاس، لازم است دانشجویان قبل از حضور در کلاس؛ فصل مربوط را مطالعه کرده و موارد مبهم را یادداشت نموده و با طرح آنها در کلاس اشکالات خود را برطرف نمایند (البته برای عمق‌بخشی به مطالعات، دانشجو می‌تواند از روش یادداشت‌برداری رئوس مطالب و ارائه آن با چند دانشجوی دیگر از همان کلاس قبل از کلاس درس کمک بگیرد).

کتاب پیش رو از سه بخش و در مجموع، نه فصل تشکیل شده است. یادگیری کامل کتاب نیازمند آن است که دانشجویان از قبل برنامه زمان‌بندی شده برای مطالعه این کتاب داشته باشند. از آنجا که هر نیمسال تحصیلی چهار ماه است، دانشجویان می‌توانند در هر ماه تقریباً یک چهارم مطالب کتاب را با مطالعه مؤثر پوشش دهند و در مطالعه این کتاب موارد ذیل را رعایت نمایند:

۱. در آغاز به هدف‌های آموزشی کتاب توجه شود تا نسبت به موضوع کتاب و آنچه که پس از مطالعه کتاب باید به آن دست یابند آگاهی پیدا کنند؛

۲. مطالعه هدف‌های کلی و رفتاری قبل از مطالعه هر فصل باعث جلب توجه به نکات محوری فصل می‌شود؛
۳. برای مطالعه اثربخش کتاب، نخست مطالب هر فصل یک‌بار سریع مطالعه شود و بار دوم با دقت و زمانی طولانی‌تر مطالعه گردد. با توجه به هدف‌های کلی، نکات اساسی درس یادداشت شده و برای رفع اشکال در کلاس طرح شود؛
۴. در برخی از قسمت‌های متن، تمرینی به عنوان فعالیت کلاسی ارائه شده است. انتظار از استاد محترم آن است که جلسه قبل از تدریس فصل مربوط، شماری از دانشجویان را برای انجام فعالیت کلاسی مربوطه معین نماید تا علاوه بر آماده شدن برای درس، در حین تدریس، این دانشجویان نتیجه تحقیق مربوط را در پنج یا ده دقیقه ارائه نمایند؛
۵. در پایان هر فصل چند سؤال برای خودآزمایی ارائه شده است. تلاش برای جوابگویی به این سؤال‌ها در یادگیری مطالب و تحقق اهداف کلی و رفتاری مهم است. در صورت برخورد با مشکل بخش‌های مربوطه، سؤال را دوباره مرور کنید؛
۵. پیش از فراگیری هر مبحث و هر فصل، با بحث بعد از آن نپردازید؛ زیرا هر فصل ادامه منطقی فصل قبل است؛
۶. از استاد گرامی و نیز دانشجویان محترم انتظار آن است که اگر نسبت به محتوای کتاب درسی، یا چینش مطالب انتقاد یا پیشنهادی دارند، آن را با ملاحظه اثر در میان گذاشته تا در چاپ‌های بعدی مورد استفاده قرار گیرد.

اهداف کلی

- بررسی ساختار نظام مالی مطلوب؛
- نقش نهادهای مالی در توسعه بازار سرمایه؛
- بیان زیرساخت‌های فقهی - حقوقی لازم جهت نهادهای بازار سرمایه؛
- بحث در رابطه با چگونگی مالکیت حقوقی نهادهای مالی؛
- الزامات فقهی حاکم بر نهادهای مالی بازار سرمایه؛
- رهیافتی به نظام مالی ایران و آسیب‌شناسی آن؛
- چگونگی ساختار نظام مالی جایگزین؛